Folklore

El Carnaval, una tradició viva

Mª del Carme Mas i Morillas

El Carnaval és una festa molt complexa i d'una gran riquesa en el costumari, festa que, d'altra banda, ha donat lloc a diversos enfocaments en la seva interpretació. Cal anar, doncs, per parts, i s'imposa començar per l'etimologia del mot.

El nom genuí en català per designar aquest període de temps de disbauxa i d'inversió de l'ordre social establert és el de **Carnestoltes**, mot que deriva del llatí «carnes tollitas», que significa **carns llevades.** En l'acepció més antiga el nom de Carnestoltes designava el darrer dia en què es podia menjar carn abans dels dejunis

El mot **Carnaval**, en canvi, es documenta en català només a partir del segle XIX. Sembla clar que es tracta d'un italianisme, **carnevale**, , procedent del llatí «carne levare», **llevar la carn**, per ser el començament del dejuni de la Quaresma.

Cal afegir que el nom «carnes toldrem» fou introduït pel Papa Gregori el Gran precisament per assenyalar el període de dejunis de la Quaresma. En aquest sentit és curiós veure com tant en el cas de **Carnestoltes** com en el de **Carnaval** s'ha transgredit el significat original del mot —referit al privament de menjar carn—, per passar a designar el període immediatament anterior. En textos antics encara es troben referències del mot carnestoltes en un sentit estricte de períodes d'abstinència, **carnestoltes d'advent** i **carnestoltes de quaresma.**

Pel que fa al mot **carnaval**, cal dir que al segle XIX va fer fortuna la pretesa etimologia del llatí «currus navalis», **carro naval**, relacionat amb una festa celebrada el 5 de març a Roma en honor d'Isis, anomenada **Isidis navigium**, en la qual persones disfressades prenien part en una processó en vaixell. L'etimologia semblava tenir recolzament en alguns costums carnestolencs com el vaixell de 70 tones que sortia en un carro a Reus.

El primer repte que ens planteja el Carnaval és la interpretació de la pròpia festa i la recerca dels orígens. Des del punt de vista de l'evolucionisme cultural plantejat per Taylor, molts folkloristes, en Joan Amades entre ells, van fer una interpretació a partir de la **teoria de les supervivències**, «survivals», supervivències d'antigues creences i costums pagans dins el cristianisme, teoria, d'altra banda que recolza sobre les idees al respecte del pares de l'Església. Situen aquestes supervivències al món rural, no civilitzat o culturalitzat que s'oposa al món urbà, civilitzat i cristià, i lamenten que alguns clergues, per costum, continuïn realitzant rituals pagans. En aquest sentit s'expressa, per exemple, Orisi. Però ens podem preguntar: Fins a quin punt podem considerar com a supervivències allò que s'està fent **per costum**? I tanmateix ens podem interrogar sobre el sentit de la **teoria del canvi de significació**, una altra de les possibles interpretacions, fins a quin punt podem dir que quan aquest costum es manté en un mitjà diferent al que li va donar origen ha sofert un canvi de significació? De fet sembla un xic incongruent anomenar supervivències a costums que s'han mantingut vius al llarg de segles, i d'altra banda es fa difícil destriar, de fet, els rituals i creences paganes, dels costums religiosos o parareligiosos.

En aquest sentit cal dir que l'Església ha acabat permetent —malgrat les oposicions de què ja en parlarem més endavant— que, com a adherències o apèndixs no dogmàtics als seus ritus, existissin al llarg dels segles una sèrie de festes i celebracions de les quals ja n'hi havia precedents en èpoques anteriors al triomf del Cristianisme com a religió oficial. D'altra banda, si més no, és una postura intel.ligent.

Sembla, pel que acabem de dir, que no és possible una interpretació a ultrança, com farien els taylorians, des del punt de vista de les supervivències, però no es pot negar el fet que entre les festes de Carnestoltes i, antigues festes pre-cristianes hi ha notables coincidències en quant al contingut i el significat social de la festa.

D'entrada direm que el Carnaval, ens agradi o no, existeix en relació a la Quaresma —el seu nom, com ja hem esmentat, ho indica—. És un fill pròdig, si es vol, però fill al cap i a la fi, la qual cosa no obsta al fet de poder considerar, amb les reserves ja esmentades, que dins el cicle de Carnaval s'hi van incloure festes d'origen pagà.

D'ençà el Renaixement, la creença que el Carnaval prové directament de les **Saturnals** romanes ha estat comú als països de parla romànica. Per exemple Sebastián de Cobarruvias escriu el 1611 sobre les festes de Carnaval:

> «...tienen un poco de resabio a la gentilidad y uso antiguo de las fiestas que llamaban Saturnales, porque se combidavan unos a otros y se cambiavan presentes, haciendo máscaras y disfraces, tomando la gente noble el trage vil de los esclavos, y los esclavos por ciertos dias eran libres y no reconocian señor»(1)

Però hi ha festes anteriors a les Saturnals que cal esmentar.

Les festes dionisíaques, a Atenes, eren diverses: hivernals i de primavera. A l'hivern, en el mes de Posidó, el desembre, se celebraven les Dionysies campestres, en les quals els camperols s'emmascaraven i celebraven diverses farses i mims. Entre les festes de primavera, la més antiga és l'anomenada **Anthesteria.** El ritual era el següent: el primer dia s'obrien les cubes de vi nou. El segon se celebrava el matrimoni de Dionysos amb la reina

d'Atenes. El tercer dia, «dia de gerres», els homes, borratxos, corrien pels carrers. Malgrat l'aparença tan lúdica, es creia que els esperits dels morts circulaven per la ciutat i calia expulsar-los tot dient: «Fora, fora els **Keres** (espectres); les **Anthesteria** ja han acabat! Era una festa essencialment purificatòria.

Cultes funeraris tenien lloc a Roma el mes de febrer, amb la celebració de les **februalis.** El febrer era el mes dels morts i de les purificacions.

Una altra de les festes romanes era la dedicada a Ceres el 19 d'abril. En les **ceràlia** es feia una cerimònia —per expulsar els esperits malignes— consistent a lligar torxes enceses a la cua d'unes guilles. A rel d'una crema dels conreus en escapar-se una guilla, se les va sacrificar.

A Babilònia, per la **Zacaca**, que durava cinc dies, els esclaus invertien el seu paper, i l'elegit, **Zoganes**, exercia el seu poder. Un condemnat era vestit de rei i exercia el seu regnat. En acabar era assotat, penjat o crucificat. Això tenia lloc vers el 25 de març.

La festa jueva del **Purim** fou instituïda per tal de commemorar l'estratagema d'Ester per tal que Assuer pengés Aman i rendis honors a Mardoqueu, tal com es narra en el Llibre d'Ester. La festa del Purim, o de les sorts, era una bacanal que durava unes hores, celebrada fins el segle XVIII amb gran escàndol i llibertinatge. Els jueus tenien per costum sacrificar una efigie d'Aman i cremar-la. Una llei del codi teodosià va prohibir la utilització de la creu en tals cerimònies per considerar-ho injuriós.

A Pèrsia se celebrava una festa de caire anàleg. Al començament de la primavera posaven un home barbamec damunt d'un ase i el passejaven per la ciutat. El ventaven per la calor i li tiraven aigua. Al vespre, si no s'amagava, era bastonejat i, ben sovint, mort en la batussa.

A Egipte es venerava una divinitat, **el bou Apis**, només per un any. Un bou era engreixat i cuidat pels sacerdots, els quals, finit l'any, el pintaven amb signes d'or, el pasejaven en processó i el llançaven al Nil. Aquestes festes eren les **xerups**, que foren adaptades a Grècia rendint culte a un vedell.

Les **Saturnals** romanes van incorporar alguns elements de les festes anteriors. Durant les festes en honor de Saturn se suprimien les lleis civils i morals; els tribunals no actuaven, el capitoli no es reunia, se suspenien les accions militars... Els esclaus es vestien amb roba de senyors, es disfressaven i corrien pels carrers lliurats a tota mena de disbauxes. Aquestes festes tenien lloc entre el 17 i el 21 de desembre.

El 1r. de març se celebraven les **Matronàlia**, festes en què les dones gaudien dels mateixos drets que els esclaus en les Saturnàlia. Festes d'inversió del rol social.

Les **Lupercàlia** se celebraven el 15 de febrer. La festa començava a la cova Lupercal, al Palatí. Se sacrificaven bocs i un gos. Dos joves patricis hi assistien. S'ofrenaven, a més, pastissos fets per les vestals amb el blat de les primeres espigues de la darrera collita. Els joves patricis havien de riure passat el ritual consistent a ungir-los el front amb el coltell brut de sang i eixugar-los amb borralons de llana mullada en llet. Per aquesta consagració els nois prenien aspecte sagrat i es convertien en lupércols. Mig vestits o mig despullats amb pells de boc, corrien pel carrer amb tires de pell a les mans i colpejaven les dones que així invocaven la fertilitat. Aquesta

descripció la fa Plutarc a les Vides paral.leles, en la que dedica a Ròmul. Posteriorment, la festa va ser prohibida l'any 496 pel papa Gelasi.

Per la referència que acabem de donar, se'ns fa palès que les festes paganes es continuen celebrant malgrat la implantació del cristianisme. Abans que el papa Gelasi, ja Tertulià es lamentava que els cristians celebressin les saturnals i les «kalendae» de gener, a començaments del segle III.

Al segle IV, a Barcelona, el seu bisbe Sant Pacià (360-390 aprox.) condemnava les mascarades que se celebraven a la ciutat amb motiu de les calendes de gener. Això ho expressava en un document perdut, **Ceruulus**, és a dir, «Del cérvol», però al qual fa referència en un altre: **Paraenesis sive Libellus exhortatorius ad poenitentiam**. Sant Pacià exhortava els seus feligressos per tal que no es disfressessin de cérvol lliurant-se a públiques orgies en el solstici d'hivern. Sembla que no li fan gaire cas perquè es lamenta així:

> «La meva gran temença, estimadissima, és que, en criticar els hàbits dels qui es resisteixen **a** les meves amonestacions habituals, els hagi **en**senyat a pecar més que no pas a reprimir-se. Millor fóra, tot seguint l'exemple de Solò, l'atenenc, silenciar els delictes greus per tal d'extirpar-los, de tal manera ens sentim incitats a fer una cosa quan aquesta és prohibida. Crec que el meu recent **Cérvol** ha aconseguit aquest resultat, que fossin majors les celebracions com major el meu delit de proscriure-les. I tota aquella repressió d'un vici tan sovint assenyalat i condemnat no l'ha extirpat, sinó que n'ha augmentat la luxúria, desgraciat de mi! Quina és la meva culpa? Em sembla que no sabrien fer el cérvol si de primer jo no els n'hagués ensenyat»(2)

Gairebé tots els pares de l'Església lluiten per tal d'eradicar tals celebracions: Sant Agustí, Sant Joan Crisòstom, Sant Pere Crisòleg, Sant Isidor de Sevilla. En general es referixen a les disfresses d'animals o de dones i a les disbauxes ocasionades i propiciades pel consum de vi.

D'altra banda, també els cànons dels Concilis fan referència a aquestes festes paganitzants, que consideren diabòliques i condemnen de manera rotunda. Per exemple podem citar el segon concili de Braga, l'any 572.

En el **Liber Poenitentialis** de Canterbury, el 668, es llegeix que si algú es passeja disfressat de cérvol o de brau durant les calendas de gener, hurà de complir tres anys de penitència, per tal com això és diabòlic.

La lluita dura fins el segle VII, moment en el qual no s'eradiquen del tot aquestes celebracions sinó que seran desplaçades al temps immediatament anterior a la Quaresma.

Arribats en aquest punt, ens cal delimitar quan s'inicia el període de Carnaval o Carnestoltes, ja que l'acabament és molt clar. Serà, indiscutiblement, el Dimecres de Cendra.

L'inici ha fluctuat segons els indrets i al llarg del temps. Així tenim que alguns consideraven que començava per Nadal (Gonzalo Correas); d'altres a primer d'any o per Reis (Cobarruvias); A Catalunya per Sant Antoni, com diu el refrany «Per Sant Anton, carnestoltes són»; també per la Candelera o per Sant Blai; alguns el feien començar quinze dies abans del diumenge de Carnaval; amb molta freqüència s'assenyala el «dijous gras»; el mínim és a partir del Diumenge de Quinquagèsima, tres dies abans del Dimecres de Cendra; i el més estricte és considerar, només, el dimarts de Carnaval, el «dimarts gras».

Això ens porta a considerar que, de fet, el cicle de Carnaval s'insereix en un ritme festiu que es podria expressar pel diagrama següent[3]:

Cicle de Carnaval Maig. St. Joan

Desembre Gener Febrer Març Abril Maig Juny
Quaresma/Pasqua

Cal dir que el gran fet històric i social que suposa l'ordenació del Carnaval és que tots els vells rituals queden adscrits a un període determinat encara que no d'una manera, fixa, però, com hem dit, en un temps establert, si més no, en l'Occident.

Malgrat la diversitat de dates i l'amplitud abans ressenyada, les celebracions de Carnestoltes tenen lloc, preferentment, dins l'anomenada «setmana grassa» que va del dijous gras al dimarts gras, i es clou amb el dimecres de cendra. El ritme de la festa seria ascendent, de triomf en el Dissabte de carnaval, aconseguiria el clímax el Dimarts gras i el descens amb la mort de Carnestoltes el Dimecres de cendra.

Les festes de Carnestoltes tenen un **caire molt específic.** Es distingien, en primer lloc, perquè durant aquest període es realitzaven una sèrie d'actes que freqüentment tenien aire de jocs de ritme violent. Des d'un **punt de vista purament mecanic,** podriem dir que un dels seus trets essencials era imposar moviments poc acostumats als qui el celebraven i també a certs animals i objectes. Des d'un **punt de vista social,** el que imperava era una violència establerta, un desenfrenament de fets i paraules que s'ajustava a formes específiques: així, la inversió de l'ordre normal de les coses tenia un paper primordial en la festa. «El món a l'inrevés». La idea de «carnalitat» d'aquesta època implica no solament la realització d'actes oposats a l'«espiritualitat», l'esperit cristià, sinó també actes irracionals, fins i tot folls. No oblidem en aquest sentit que la idea de què la manca de raó pot suposar també un estat d'alegria és molt antiga.

Dins aquesta idea de capgirament d'actituds i desinhibició, cal esmentar algunes de les pràctiques del Carnaval:

— Tirar farina i segó.
— Cremar estopes.
— Fer córrer galls.
— Mantejar gossos i gats.
— Penjar pots i altres objectes a la cua dels animals.
— Tirar aigua amb vols o xeringues.
— Apedregar-se amb ous, taronges o altres objectes.
— Penjar i mantejar ninots.
— Colpejar-se amb bastons, porres...
— Produir sorolls especials amb artefactes especials.
— Trencar olles.

La liberalitat de les festes de Carnaval, amb màscara o sense, permetia als individus realitzar una sèrie d'actes violents i en ocasions bestials, tals com:
— Injuriar els vianants.
— Publicar fets escandalosos que en principi havien de mantenir-se en secret.
— Fer sàtira pública d'aspectes íntims i personals dels individus.
— Canviar objectes de lloc, desbaratar-los o, fins i tot, robar-los.
— Prendre's revenges personals contra determinades persones.
— Llençar tota mena d'objectes injuriosos per als altres.
— Agravis entre poblacions veïnes.
— Inversions de papers socials, de vestits...

En tota festa hi ha un aspecte important: els àpats, que en època de Carnestoltes es caracteritzen per l'abundor de greixos i carn de porc. També hi ha una funció social de l'àpat que no convé oblidar.

El Carnaval com a període i el rei Carnestoltes, com a representació d'aquest període, seguiran el procés següent, segon s'escau al ritme de la festa: triomf, mort i enterrament.

A Catalunya són freqüents diversos **balls, mascarades i comparses** que apleguen aquesta diversitat de costums.

En les **mascarades** s'hi endevina, sovint, un subjecte central que pot encarnar un geni o divinitat (entesa també en l'aspecte de divinització del cap o rei).

Al seu voltant es mouen una sèrie de figurants dividits en dos grups:
— els **bons:** ben vestits, representen els qui fan costat al cabdill.
— els **dolents:** gent esparracada, dones baladreres, bruts... que ataquen els altres.

En una primera fase vencen aquests darrers, però els bons, amb ajut de la «màgia», ressuscilen el cabdill i a la fi guanyen, com en la festa de l'ós de Sant Pere de Torelló. Cal destacar entre les mascarades: **L'Espolsada** de Premià de Dalt, i el **Ball de gitanes** a la zona del Vallès.

Alguns **balls** recorden un heroi mític amb el nom de **Jan** o Joan, terme que en ocasions pren el significat de màgic o bruixot. Associat amb els costums del Carnestoltes podem citar, per exemple, la fórmula amb què invariablement començava a Sant Quintí de Mediona el testament del Carnestoltes:

Pare Joan Carnestoltes
n'ha dictat un testament:
que no es pot tornar a la gresca
fins d'aquí a l'any vinent.[5]

Una cançó-ball tan coneguda com **El Jan petit** es ballava d'una manera peculiar. El del centre s'anava

treient una peça de roba cada vegada i així mateix ho havien de fer els balladors. Hi ha altres jocs del mateix estil en els quals, en un moment donat, els qui hi intervenien acabaven despullats.

La representació de **Carnestoltes** com a personatge pren diversos noms i diverses caracteritzacions segons els indrets. Al Pallars era **en Peirot,** personatge grotesc mig espellingat que pretenia, en la seva ridiculesa, anar de senyor. Al Pla de Lleida hi ha un personatge semblant, **El Marraco,** ambdós amb característiques de gegantots o d'ogres. A la Cerdanya era el **Vidalot,** un personatge que figurava home i dona a la vegada.

Alguns balls representen casaments grotescos, com és el cas de **L'espingueri** a Martinet on feien una mascarada grotesca del casament de la filla de L'espingueri. A Tarragona es representava una cançó sobre **L'estingueri,** a tall de ball rodó, en el qual tots acabaven caient per terra. A Prat de Comte es representava el casament d'un gat, cosa que sembla que també es feia al Camp de Tarragona on es representava la mort i enterrament d'un gat per les rates, gat que a mitja funció «ressuscitava» i feia estralls entre les rates. Això està representat a la famosa «Processó de les rates» del Claustre de la Catedral de Tarragona.

En aquest sentit, moltes cançons populars que avui canten els infants com **L'oreneta i el pinçà, El poll i la puça, Qui matarà la mosca...,** corresponen a jocs i balls de Carnestoltes, en representacions de casaments grotescs.

Un altre personatge curiós d'aquestes festes és **l'esparriot** (una espasa vella), l'encarregat de dirigir i organitzar el Carnestoltes. Quan van carregats d'esquelles i picarols se'ls anomena **esquellotaires.**

Un personatge desconnectat de les mascarades és **el figuetaire.** Els qui feien «ballar la figuereta» portaven al coll una bóta de vi. Si la figa es tocava amb les mans rebien un cop de canya. Si aconseguien menjar-se-la, un traguet de vi. D'ací allò de «figa i trago».

Relacionat amb aquest costum, al Camp de Tarragona havia estat popular la representació del **Moixó figuer.** En una gàbia tapada es col.locava un home cobert de plomes com un moixó (enganxades sovint amb mel o resines), i un altre cobert de figues. Al mig de la plaça, sobre un cadafal, el qui deia ser l'amo del moixó el posava en venda. Quan s'hi atansava un comprador, s'escapava el de les figues tot fent aldarull i darrera el moixó empastifant a la gent. Al final, de vegades tancava «el tracte» un suposat notari.

Cal esmentar també, per la seva popularitat, el ball o joc del **Tio fresco.** Els balladors portaven la camisa fora i un ninot de paper enganxat al darrera. El Joc consistia a cremar-lo fins quedar-ne només un. En coneixen diverses variants del joc i de la cançó.

Un altre aspecte important relacionat amb el Carnestoltes és el dels àpats. En la «setmana grassa» es matava un o més porcs, i fins el Dimarts de Carnaval es menjaven grasses gairebé en exclusiva: botifarres, peus de porc... i en molts indrets es celebrava un àpat col.lectiu a la plaça amb les viandes recollides entre el veïnat, que generalment era carn de porc. Pel que fa a la rebosteria, cal esmentar les coques amb llardons, menjades el dijous gras especialment, dia en què començava el **Carnal** amb un extraordinari àpat. Era costum fer una «cassola» que coïen al forn amb carn de porc, botifarra, orella, ventre, ous i llom. Els ous es posaven, debatuts amb canyella i sucre, per sobre. Un dècima del segle passat recorda els costums gastronòmics del Dijous gras:

Avui les coques amb llard
que es mengen a cremadent,
avaloten el jovent;
qui se'n pogués fer un fart!
Si un home, pagant la part
que li toca per son torn,
pogués treure el nas al Born,
veuria homes tan mones
que, per dar gust a les dones,
porten la cassola al forn.(6)

En aquesta dècima es fa referència a la Societat del Born, de Barcelona, la qual organitzava brillants Carnavals que començaven, ja, el diumenge abans del dijous gras.

Però en el Carnestoltes tradicional, el dia en què començaven a sortir les disfresses era el dissabte fallar. Al segle passat, les disfresses més freqüents entre al gent de ciutat eren les de pagès, dida, peixatera... per raons econòmiques, ja que podien manllevar-la o canviar-la per pocs o cap diner.

Fent un parèntesi, caldria plantejar-se el fet pel qual l'home té tendència a disfressar-se. Està per veure si allò que busca amb la disfressa és ocultar la seva pròpia personalitat i mostrar-se ben diferent o tot el contrari. Potser no cal anar tan lluny en interpretacions de psicologia profunda. En la immensa majoria, la disfressa revela sovint un tret de la pròpia personalitat que la vida quotidiana el mena a amagar o a inhibir. Amb la disfressa, d'alguna manera el subconscient s'atreveix, per poc temps, això sí, a manifestar-se amb tota llibertat, a recer de la impunitat de la màscara i la disfressa.

El dia més lluït en la festa de Carnestoltes era el Diumenge amb la celebració de la rua i desfilada de les comparses. Les mascaretes sovint tiraven confits i caramels (a vegades d'enganyifa). Una cançó típica cantada per les colles és la següent:

Carnestoltes, quinze voltes
i Nadal de més a més
que cada dia fos festa
i la quaresma mai vingués

La butxaca proveïda
no diguès jamai que no;
i tot sovint cridaria:
- Noia, porta'm el porró[7]

El dilluns de Carnaval se solien celebrar balls a les societats, als quals assistia el ninot Carnestoltes.

El Dimarts tenia lloc la lectura del Testament d'en Carnestoltes, expressió crítica i satírica d'una determinada filosofia de la vida, igualment com ho eren els discursos del Carnestoltes en iniciar-se les festes el Dijous gras i els diversos indults, amnisties o absoltes que al voltant d'un fet i de l'altre s'originaven. És per això que comenten relacionats l'inici i la cloenda del Carnaval, pel seu comú denominador en la crítica, de la qual no escapava res ni ningú, en especial els personatges relacionats amb la política.

El Dimecres de Cendra, finalment, es feia l'enterrament del ninot, o la seva crema amb un grapat de palla. En algunes poblacions importants el guardaven i fins i tot, en d'altres l'esquarteraven i l'enterraven a trossos. Així la gresca durava més dies. En un romanç, en què s'expliquen les festes de Carnaval de Reus, es diu:

Ara canten les absoltes
amb so de porró i embut,
i per fi ve l'ataüt
del divertit Carnestoltes.
Ja en tota la bromada
i, com que allò ha durat massa,
al mig mateix de la plaça
hi fan la gran foguerada;
allí cremen el ninot,
tan poderós i tan brau,
i després van a sarau
per dir: «Ja s'ha acabat tot».
Doncs lo més bonic del cas
ara us ho vull explicar:
és que en sent a l'endemà
molts se'n van a enterrar el braç;
d'això en dic saltabarrancs;
vaja una gent més ximplots:
el dimecres, negres tots,
i el dimarts anaven blancs.
No contents d'aquella nit,
aquella tropa trempada
el dijous altra vegada
també van a enterrar el dit.[8]

Les festes de Carnaval suposen un trencament de l'ordre social, un violentament del cos i un abandonament de la pròpia personalitat i de l'equilibri per tal d'anorrear-se en una espècie de subconscient col.lectiu, fruit d'una necessitat psicològica d'alliberament de tensions, i com a reforçament de la jerarquia, la realització d'una cartarsi en invertir-la un dia (o dies) l'any.

Pel que fa al debatut problema de les «supervivències» o «canvis de significat» d'antics rituals com ara: indicar les vicissituds de la vida d'un personatge mític, doble significació d'algunes accions (positiu-negatiu, còmic-tràgic, agradable-repel.lent...), àpats i rituals d'expulsió de mals esperits..., ens expressen, en tot cas, l'existència d'uns trets comuns, força comuns en els grups humans, amb voluntat d'expressar certs interessos essencials per mitjà de formes semblants, com ja hem dit, disfressar-se, insultar-se, invertir l'ordre de les coses, menjar, beure, fer determinades representacions...

En conseqüència, podríem dir que hi ha una arrel humana que ens empeny a desenvolupar una mitologia de la supervivència (ritus de fertilitat, renaixença anual...), que s'insereix en una **direcció** que podem dir **vertical**, i que empeny l'individu cap a les hipòtesis de la immortalitat ultraterrenal (espiritualisme, reencarnació...). Però alhora s'esdevé també una **direcció horitzontal**, aquesta és l'aportació fonamental de l'hàbit de la disfressa i el Carnestoltes.- el fet de desenvolupar-la de manera conseqüent ens allunyaria del mite per a dur-nos a l'àmbit del teatre-. Si l'individu somnia la seva perduració, somnia també la seva **partenogènesi**, és a dir, la possibilitat d'experimentar altres vides tot partint de la seva pròpia.

De tot plegat, l'home en fa un espectacle. I aquest espectacle l'emplena d'un univers objectual la primera pedra del qual n'és el cos humà. Cada poble té uns trets distintius que, per a entendre'ns, anomenem cultura. La nostra cultura, és clar, s'assembla a la dels altres conglomerats humans que es mouen per la història o s'hi han mogut, i se'n distingeix, també, com la de tots els altres.

Es per això que el coneixement i la recerca dels nostres mites, dèries i costums esdevé tan engrescadora i ens mena, irreversiblement, a afirmar la nostra identitat cultural com a poble.

Mª del C. M. i M.

Mª del Carme Mas i Morillas és llicenciada en filologia i pedagogia.

BIBLIOGRAFIA

— Amades, Joan: *Costumari català*. Vol. II. Ed. Salvat-62. Barcelona, 1982.

— Amades, Joan: *Folklore de Catalunya*. Vol. III. Ed. Selecta. Barcelona, 1980.

— Caro Baroja, Julio: *El Carnaval*. Ed. Taurus. Madrid, 1984.

— Fàbregas, Xavier: *El fons ritual de la vida quotidiana*. Ed. 62. Barcelona, 1982.

— Fàbregas, Xavier: *Tradicions, mites i creences dels catalans*. Ed. 62. Barcelona, 1979.

— Prat, J., Contreras, J.: *Les festes populars*. Ed. Els llibres de la frontera. Barcelona, 1982.

— LO FLOC, núm. 42, març de 1983, va publicar una serie d'articles amb temàtica local i referències d'arxius pertanyents al carnaval de Riudoms.

NOTES:

(1) Sebastián de Cobarruvias: *Tesoro de la lengua castellana o española*. Ed. Martí de Riquer. Barcelona, 1943; p. 126.

(2) *Paraenesis ad poenitentiam*, dins Sant Pacià, *Obres*, a cura de Lisandro Rubio Fernández. Barcelona, 1958; p. 136.

(3) Caro Baroja, J.: *El Carnaval*. Ed. Taurus. Madrid, 1984; p. 147.

(4) Caro Baroja, J.: Ob. cit.; p. 127.

(5) Amades, J.: *Costumari català*. Vol II. Ed. Salvat-62. Barcelona, 1982; p. 50.

(6) Amades, J.: Ob. cit.; p. 467.

(7) Ibid.; p. 489.

(8) Ibid.; p. 519.